

RECERCA

92

**SANT FRANCESC:
L'AMOR ALS ENEMICS**

Bruno Bérchez

SANT FRANCESC: L'AMOR ALS ENEMICS

BRUNO BÉRCHEZ

Aquest text és el treball final del curs de Franciscanisme que l'autor realitzà l'any 2005. Ja havia estat publicat a la RECERCA 36. Pel seu interès el reproduïm.

1. Introducció

Estudiant la vida i escrits de sant Francesc, podem veure com en el fons tota la seva espiritualitat forma una unitat. Una unitat plena de matisos i accents, però tota ella profundament arrelada en Crist.

D'aquests accents de l'espiritualitat franciscana, aquell que més m'ha trasbalsat, i que alhora he sentit com un dels més centrals, és el de l'amor als enemics.

D'una manera o altra, com ara veurem, i sovint sota diverses perspectives, l'amor als enemics, als que et persegueixen i et fan mal, està a la base de tota l'experiència de sant Francesc, i està latent en bona part dels seus escrits. La veritable obediència, la veritable alegria, la pau interior, la humilitat, la pobresa són branques que provenen o porten al tronc de l'amor als enemics, expressió radical de la caritat. D'alguna manera, la caritat en estat pur.

Sant Francesc mai no parla de teoria, sinó que és des de la seva vivència i per a la vida que escriu. L'experiència de vida en comú, de fraternitat entre els frares, i les incomprendions que va patir al final de la seva vida són, segurament, les seves majors fonts d'inspiració. Però és sobretot en el mateix Evangeli, en les benaurances i en la vida de Crist, on troba el fonament de la "doctrina" sobre l'amor als enemics. Serà en Déu mateix, com veurem tot seguit, que sant

Francesc experimenta l'amor als enemics, ja que el Déu que Crist li revelarà és Aquell que estima els qui l'odien i maten clavant-lo en una creu.

2. Les fonts evangèliques

Sant Francesc és un enamorat de l'Evangeli. La vida, la felicitat, la salvació, no és altra cosa que “seguir la doctrina i les petjades de nostre Senyor Jesucrist” (1R 1,1). És vivint la vida de Crist, el que va dir i va fer, com es viu l'Esperit de Crist.

La lectura que Francesc fa del Nou Testament és essencialment literal. Sent que l'Esriptura li està parlant a ell, i no té altra finalitat que la seva conversió. Especialment en els evangelis és on ell trobarà les seves fonts d'inspiració.

“L'amor als enemics” està fonamentat en els evangelis sinòptics, en les Benaurances del Sermó de la Muntanya i el Sermó de la missió que Jesús dona als seus deixebles. El text, provinent de la font Q, està present tant en Mateu com en

Lluc, però és Mateu l'evangeli que ell més té en compte. El text de Mt 5,44 és el més citat en els seus escrits a l'hora de tractar la qüestió, present a la Regla no butllada, a la Butllada i a les Admonicions. L'altre gran fonament és Mt 5,39, i següents.

Són textos del discurs de missió de Jesús als deixebles. Tot aquest discurs és la base del projecte de vida evangèlica de Francesc i els seus frares, i és citat constantment. De fet, el que Francesc vol és viure-ho radicalment i en la seva literalitat. La tradició cristiana sempre els ha considerat dels consells evangèlics més radicals de Jesús. De fet, la temptació de la interpretació al·legòrica ha estat sempre present. L'exegesi moderna ha volgut en algunes ocasions reservar-los més aviat pels predicadors itinerants radicals que foren els recopiladors de la coneguda com a font Q (G. Theissen). Avui dia ningú nega que provinguin del mateix Jesús. I és que en realitat només des de la seva pròpia experiència es pot entendre la seva exigència literal. Perquè Jesús va respondre plenament en la seva vida a aquestes ensenyances, com ens expliquen els relats de la passió. Aquesta actitud de total indefensió davant de l'atac, d'estimar l'enemic que t'està fent mal, és la que ell mateix va tenir al deixar-se prendre, torturar i clavar en una creu.

Com veurem tot seguit, sense cap estudi exegetíc, és el que ja sant Francesc intuirà.

3. Escrits de sant Francesc

És des dels seus escrits com millor podem copsar la importància que per a Francesc té el missatge de Jesús sobre estimar els enemics. Allò que farem serà un repàs pels seus textos, destacant aquells on de forma més evident es parla del tema, però també per aquells més secundaris o paral·lels que també hi estan relacionats.

La manera de fer-ho no serà anar veient text per text. Després d'haver-los estudiat, he cregut més convenient agrupar-los segons la temàtica. El nucli és l'amor als enemics, però alhora trobem una sèrie d'aspectes que s'hi relacionen i que ajuden a entendre què entén Sant Francesc per estimar els enemics. El primer que destacaré és la importància per a Francesc de l'amor fraternal, d'on deriva l'amor als enemics. Un amor que el sant sempre posa en sintonia amb el fet de no irritar-se davant del mal que t'infligeixen i davant del pecat del germà.

Un amor que porta a la veritable obediència, lligada a la humilitat i la mansuetud, que porta al perdó i la compassió pel pecador, l'enemic. És així com podem ja veure qui és realment per a Francesc el veritable enemic, que no són tant els altres com un mateix. I tot això fonamentat en Crist, en la seva vida, ja que nosaltres hem estat enemics seus i, no obstant això, Ell ens ha estimat fins a l'extrem.

3.1. Estimeu-vos com jo us he estimat. El manament de l'amor

És cabdal per a Francesc, i en la Regla no butllada és el primer consell (1R 4,4) que dona als frares sobre com s'han de relacionar entre ells: “Tot allò que voleu que us facin els homes, feu-ho també als altres” (Mt 7,12), i al revés (Tb 4,15). Els frares no han d'infamar ni denigrar ningú, especialment cap germà (1R 11,5-6). S'han d'estimar mútuament com Jesús els va manar: “Que us estimeu els uns als altres com jo us he estimat” (Jn 15,22). Un amor que s'ha de mostrar amb obres, i no només de paraula (1Jn 3,18).

En les Admonicions en trobem una que especialment defineix què és el veritable amor, aquell que Francesc vol que els seus frares visquin. Diu: “Benaurat el servent que estima el seu germà tant quan està malalt i no li pot correspondre, com quan està sa i li ho pot recompensar” (Adm 24).

L'amor autèntic està íntimament lligat a no esperar res a canvi. Un no esperar res a canvi que porta a estimar fins i tot quan un rep el contrari de la recompensa, que és el menyspreu, la persecució, l'odi.

L'amor als enemics resta insinuat així com a model del veritable amor.

3.2. Feu bé als qui us odien. L'amor als enemics

Moltes són les cites que en parlen. Curiosament, Francesc parla més d'estimar els enemics, els que et fan mal, que d'amor mutu entre iguals. D'alguna manera estimar els qui et fan mal és per al sant l'amor més perfecte. És un amor tan gratuït, que estima fins i tot quan l'altre no et correspondrà.

Sobretot és en la Regla no-butllada on més referències hi trobem. Una primera insinuació està en el capítol dedicat a com han de servir i treballar els frares i on mana "que es guardin d'apropriar-se cap indret ni defensar-lo contra ningú. I que qualsevol que a ells vindrà, amic o enemic, lladre o bandoler, sigui benignament rebut" (1R 7,13-14). No han de fer distinció entre amic o enemic. Fins i tot els lladres i bandolers han de ser ben rebuts, amb caritat.

Quan els frares vagin pel món, “que no resisteixin el dolent, ans, si algú els pega en una galta, que li parin encara l'altra” (Mt 5,39). En el capítol 14 és on s'explicita l'amor als enemics, com una forma bàsica de comportar-se en la vida. És assenyalat com un dels seus majors distintius, juntament amb el de la pobresa. Els frares, doncs, han de ser reconeguts per la seva pobresa i per la seva mansuetud, per la seva no-violència quan siguin “atacats”.

Així, “a qui els pren el mantell, no li neguin també la túnica (Lc 6,29). Que donin a tothom qui els demana; i a qui els usurpa el que és d'ells, no li ho reclamin” (Lc 6,30). Si són pobres, com ha senyalat citant Lc 9,3, no tenen cap possessió, i les poques que tenen han de donar-les quan els siguin preses. És el despullament total.

Aquesta resposta al mal amb el bé queda palesa també en anar a predicar (1R 17-19), i és que quan “veiem o sentim que es diu o es fa mal, o bé que Déu és blasfemat, beneïm-lo nosaltres i fem el bé i lloem el Senyor”. Amb altres paraules s'està dient el principi d'estimar els enemics, que és combatre l'odi amb l'amor, el menyspreu amb l'estimació.

Però és sobretot en el capítol 22,1-4, sobre l'amonestació als frares, on de forma més clara es fonamenta l'amor als enemics. Cal prestar especial atenció al consell: “Estimeu els vostres enemics i feu bé als qui us odien” (Mt 5,44), perquè és el mateix que va fer Jesucrist, “les petjades del qual hem de seguir”. Si seguim Crist, hem de fer com Ell, que “va anomenar amic al seu traïdor” (v.2), referint-se a Judes. I “es va oferir amb gust als qui el crucificaven” (v.2). La crucifixió de Jesús esdevé així la font principal d'on beu l'ensenyament de l'amor als enemics. És la seva màxima posada en pràctica. D'això se'n pot deduir que són “amics nostres tots els qui injustament ens reporten torbacions i angoixes, afronts i injúries, dolors i turments, martiri i mort” (v.3). Hem d'estimar com amics tots els que el món definiria com a enemics. Perquè “pel que ens ocasionen tenim la vida eterna” (v.4). Ens santifiquen, ens configuren a Jesucrist, quan ens maltracten.

Gairebé els hauríem d'agrair els seus menyspreus, doncs per ells se'ns dona la vida benaurada. Trobem aquí una de les raons principals d'aquesta estimació als enemics, i és que gràcies a ells som configurats al Crucificat.

A la Regla butllada la majoria dels temes de la primera Regla hi són resumits i expressats amb més concisió. Quan tracta de la correcció dels frares (2R 10,10-12),

demana “tenir humilitat, paciència en la persecució i la malaltia, i estimar aquells que ens persegueixen, reprenen i acusen”, citant de nou Mt 5,44, i la benaurança als que són perseguits per causa del Regne dels cels (Mt 5,10). El fonament és també la salvació, perquè “qui perseverarà fins a la fi se salvarà” (Mt 10,22). Estimar els enemics és, doncs, motiu de salvació.

En les Admonicions són molts els temes tractats. Aquells relacionats amb el tema que ens ocupa són dels més abundants. Quan parla de l’obediència perfecta (Adm 3), ja insinua la relació entre l’amor als enemics i la veritable obediència, perquè diu que si algú “sofria persecució de part d’alguns, que els estimi més per Déu” (Adm 3,8). Està referint-se als propis germans, i a la no obediència davant

d'una ordre d'un prelat contra la seva ànima. El consell és que no se'n desentengui i que si el persegueix encara l'estimi més. Pot no obeir, però sobretot que l'amor fratern no desaparegui, ans al contrari. És una ocasió per estimar-lo més perfectament, més gratuïtament, al ser perseguit.

L'Admonició 9 parla sobre la caritat, i el veritable amor als enemics, citant de nou Mt 5,44. "Estima veritablement l'enemic qui no es dol de la injustícia que li fa, ans s'abrusa pel pecat de la seva ànima a causa de l'amor de Déu."

Si alguna cosa li ha de saber greu, no és la injustícia que a ell se li està cometent, sinó el pecat del seu enemic. Un no ha de doldre's, no ha d'irritar-se pel que li fan, sinó estimar més l'altre. Ha de compadir-se del seu enemic, i estimar-lo més. Remarca al final "que li demostrí l'estimació per les obres". Que sigui un amor autèntic, com el que es tenen els germans, que no és de paraula sinó d'obres, perquè l'enemic és en realitat un germà. Qui viu oblidat de si i ha mort a si mateix no s'enfada pel que li fan, sinó que només es preocupa pel bé dels altres. Fins i tot el d'aquells que li fan mal.

En la famosa Carta a un Ministre, Francesc ens dona una lliçó de com s'ha d'exercir el servei de ministre, d'aquell que és superior a una comunitat. Davant les queixes d'un ministre, que li demana que l'envii a un eremitori perquè els seus frares són uns pecadors i no l'ajuden en la seva vida espiritual, el sant li escriu allò que pot ser un altre dels fonaments de l'amor als enemics. Diu: "totes aquelles coses que t'impedeixen d'estimar el Senyor Déu, i qualsevol que et faci nosa, tant frares com d'altres, ni que t'assotin, ho has de tenir tot com una gràcia." En realitat, tot és gràcia, tant els béns com els mals, tant els consols com les torbacions. Fins i tot les coses "que ens fan nosa" són més profitoses per estimar Déu que les que ens donen benestar.

Aquí està plantejat el principi de la veritable alegria, d'aquell que ho viu tot com un do, fins els assots: "I res no vulguis d'ells sinó allò que el Senyor et doni." L'obediència veritable és això, viure-ho tot com una gràcia, en total conformitat amb allò que Déu ens dona. Qui fins i tot en les persecucions i assots dels enemics sap donar gràcies a Déu, aquest estima de veritat el Senyor. Però aquesta conformitat ha de ser viscuda amb amor, o de res no serviria. Ha d'estimar-los, per tant, tal com són, pecadors, i fins si són enemics seus "no pretenguis que siguin bons cristians". L'amor és gratuït. L'amor als enemics és el paradigma de l'amor en estat pur, que no espera res a canvi, que estima els altres tal com són, fins i tot quan són pecadors o et molesten.

Així és com estima Déu. Aquest és l'autèntic camí de santedat, que pot valer "més que un eremitori", que en aquest cas seria més una fugida que un abandonar-se a la voluntat de Déu.

En la Paràfrasi del Parenostre, demana que Déu ens ajudi a perdonar plenament els nostres deutors, "a fi que, a causa vostra, estimem de debò els enemics i intercedim devotament per ells prop de Vós, no tornant a ningú mal per mal". Francesc palesa la dificultat de portar a terme de forma plena l'amor als enemics, i demana a Déu ajut.

Que ens ajudi a perdonar, per així estimar els enemics. I és que sense el perdó, del qual no ens parla gaire el sant, però hi està ben present indirectament, no és possible un autèntic amor als enemics. Així ho va fer Crist en la creu, pregant pels seus botxins: "Pare, perdona'ls perquè no saben el que fan" (Lc 23,34).

3.3. No us irriteu. La virtut de la paciència

Sant Francesc en multitud de passatges parla de no irritar-se, de no molestar-se pels mals que ens fan els altres. La irritació esdevé senyal de no amor als enemics, i la pau davant l'afront símptoma d'estimació. Aquell que estima l'enemic no s'irrita. Ha mort a si mateix i al seu orgull, i té el cor posat en l'altre, en l'enemic, més que en ell mateix.

Quan parla a la Regla de la correcció dels frares en pecat (1R 5,7-8), demana explícitament que es guardin "de contorbar-se ni d'aïrar-se pel pecat o el mal exemple de l'altre, perquè el dimoni pel delictes d'un de sol en vol tirar molts a perdre". La irritació davant del pecat del germà, aparentment lògica, és en el fons vanaglòria i no estimació. Per això el dimoni subtilment se'n val per fer pecar el que no ha pecat, fent-lo pecar d'orgull. El que ha de fer és ajudar el qui ha pecat.

En la Regla butllada el mateix tema queda més clarificat, i els ministres “s’han de guardar d’aïrar-se i contorbar-se pel pecat d’algú, ja que la ira i la contorbació, en si i en els altres, impedeixen la caritat” (2R 7,3).

En les Admonicions (Adm 11) torna sobre el mateix tema, que devia ser més que freqüent en les comunitats. “Res no ha de desplaure al servent de Déu fora del pecat. I si alguna persona pecava de qualsevol manera i, per això, el servent de Déu es trasbalsava i s’irritava, no per caritat, se n’apropia la culpa.” El pecat és l’enemic, però no el pecador, que és un germà. I com a conseqüència del no irritar-se, la pau: “Són de veritat pacífics els qui, en tot el que pateixen en aquest món, per l’amor de nostre Senyor Jesucrist conserven la pau a l’ànima i al cos” (Adm 15,2). Qui no s’irrita viu en pau. La pau veritable és, però, la que es viu tot i el patiment del món, tot i les persecucions i oprobis.

El passatge de “La veritable alegria”, un dels més famosos de sant Francesc, és una clara mostra de la irritació com a signe de la falta d’amor. Després de demanar a fra Lleó quina és la causa de la veritable alegria, i de descartar tots els possibles èxits de l’orde, li explica una anècdota, que diuen que és autobiogràfica, per mostrar-li quina és aquesta alegria autèntica. Tornant de nit, mort de fred i destrossat, va arribar a la casa dels frares. I després de molt trucar, un germà li contesta que no vol obrir-li la porta. El fa fora de males maneres, dient que ja no el necessiten. Ni suplicant-lo li obre, i l’envia a la leproseria. Doncs bé, diu Francesc: “Et dic que, si hagués tingut paciència i no m’hagués irritat, en això està la veritable alegria i la salvació de l’ànima.” La irritació esdevé criteri de discerniment de l’ànima salvada, santa. Perquè si hagués estimat de veritat, no s’hauria contorbat. En la segona redacció de la “Carta als fidels” torna a repetir que “per la falta d’un germà no s’irriti contra aquest, ans amb tota paciència i humilitat l’amonesti benignament i el sostingui” (v.44). La paciència és la virtut que s’oposa a la irritació, i que prové de la caritat.

Finalment, en el “Càntic del germà Sol” trobem uns versos dedicats a la qüestió, diuen que inserits a causa d’una disputa entre el bisbe i el batlle d’Assís: “Lloat sigueu, Senyor meu, per aquells que perdonen pel vostre amor, i aguanten malaltia i tribulació. Benaurats els qui les aguanten en pau, car de Vós, Altíssim, seran coronats” (10-11). Aquell que aguanta en pau la tribulació, perquè perdona, serà premiat en el Cel per Crist. Qui s’irrita no perdona ni estima.

3.4. Servi-vos i obeïu-vos mútuament. La veritable obediència, la humilitat i la mansuetud

La caritat és per a Francesc el principi de l'autèntica obediència. I és que la caritat veritable passa per l'obediència dels uns als altres. Una obediència no tant entesa com a obediència militar, sinó com un conformar-se a l'altre, un ser humil i mansuet amb els altres. De fet, obeir és ser dòcil a tots els homes, fins als enemics, i a tota la realitat. D'alguna manera, estimar-los. Perquè així s'obeeix Déu, que és el que Crist va fer quan obeint el seu Pare va anar a la creu per amor als homes. És, com veurem, un tema clau per al sant, el de la veritable obediència.

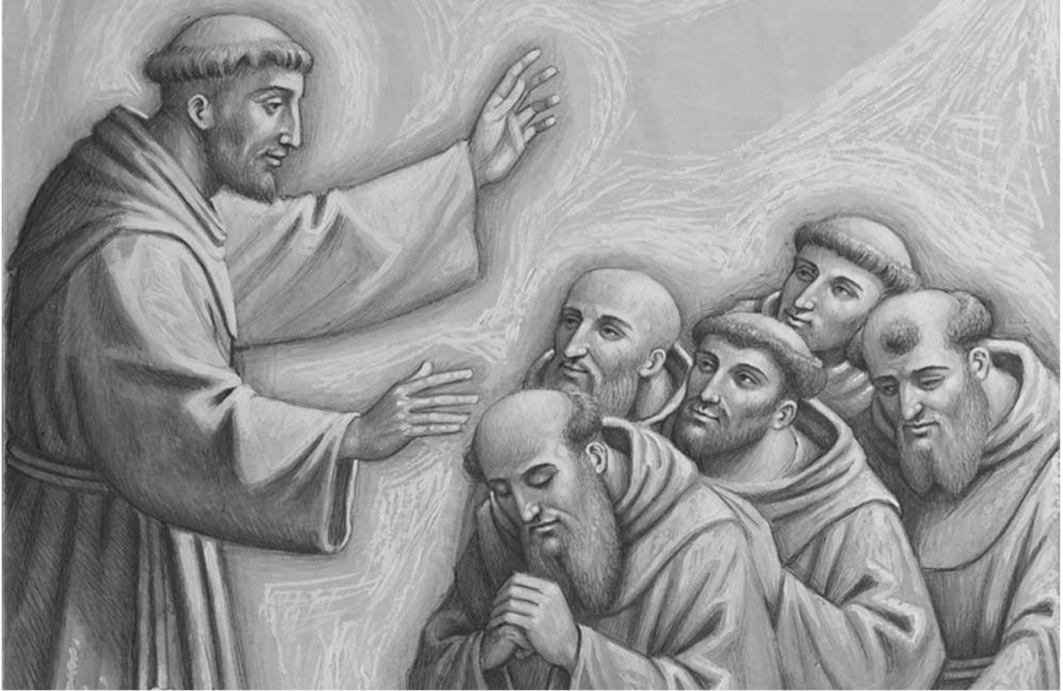
A la Regla no butllada adverteix que “cap germà no ha de fer mal ni dir-ne a un altre; més aviat, per caritat d'esperit, que se serveixin de bon grat i s'obeeixin mútuament” (1R 5,13-14). Obeir-se és estimar-se i servir-se els uns als altres. El fonament està en Crist, perquè és “aquesta la veritable i santa obediència de Nostre Senyor Jesucrist”. Apartar-se dels manaments del Senyor, el principal dels quals és el manament de l'amor, és “evadir-se de l'obediència” (1R 5,16) i, per tant, pecar. L'obediència va relacionada amb l'actitud humil, per això els demana “que siguin modestos, mostrant entera mansuetud envers tothom” (1R 11,9).

L'admonició tercera tracta tota ella de l'obediència perfecta, i respecte al tema de l'amor als enemics dedica unes paraules il·luminadores: “car el qui prefereix de patir persecució a voler-se separar dels seus germans, persevera de debò en l'obediència perfecta, ja que dona la seva vida (Jn 15,13) pels seus germans” (Adm 3,9). Donar la vida pels germans és, doncs, deixar-se perseguir per ells. Deixar-se perseguir és considerat com a signe d'amor fratern, que porta a l'autèntica obediència.

Aquesta obediència està relacionada amb l'autèntica realitat sobre un mateix, i és que aquell que és humil “no es té per millor, quan és enaltit i exalçat pels homes, com quan és tingut per vil, simple i menyspreat” (Adm 19,1). La persecució i el menyspreu dels altres ajuden a un mateix a veure's tal com és en realitat, a arribar a la veritat sobre un mateix, que és tal com Déu el veu, “ja que tant com és un home davant Déu, tant és, i no pas més” (Adm 19,2). Com dirà la “Carta als fidels”, “hem de ser servents i sotmesos a tota criatura per Déu” (v.47). Sotmetre's vol dir no irritar-se, sinó acceptar-ho tot en pau i amb humilitat. Fins les persecucions dels “amics”. Aquesta és “l'obediència veritable del Senyor Déu”, que Francesc demana al ministre (CtaM 4). És estimar els enemics, “estimar els qui et fan aquestes coses” (CtaM 5).

Finalment trobem en la “Salutació a les virtuts” uns versos que ens donen, al meu entendre, la clau de volta del perquè aquesta profunda relació entre l'obediència i l'amor als enemics. Comença saludant les virtuts, relacionant-les unes amb les altres: “Madona santa Caritat, el Senyor et salvi amb la teva germana, la santa Obediència!” (v.3). La caritat està en íntima comunió amb la veritable obediència: és el lloc on es dona. Però el més sorprenent i, alhora, el més radical és allò que diu més endavant: “La santa Obediència confon tots els volers corporals i carnals, i té el seu cos mortificat per a l'obediència del seu germà” (v.14-15). La mortificació corporal i de la voluntat porta a la caritat, que és l'obediència al germà: “I està subjecte i sotmès a tots els homes que hi ha en el món; i no sols als homes, ans encara a totes les bèsties i feres, a fi que puguin fer-ne tots el que vulguin, tant com des de dalt els fos donat pel Senyor” (v.16-18). La perfecta obediència porta a estar sotmès a tots els homes, a estimar-los sempre, facin el que facin. I fins i tot a les bèsties i feres! L'amor als enemics és traslladat als animals, de qui no s'han de defensar, “ans puguin fer-ne tots el que vulguin”, sigui carícia o mossegada. És realment dur el que Francesc descriu com a ideal de perfecció. La raó està en l'última frase, i és que tot és donat des de dalt pel Senyor. Tot ve de Déu.

L'obedient veritable a Déu ho viu tot com a do, com a manifestació de la voluntat divina. Sigui consol o persecució, tot és voluntat de Déu, i és per al nostre bé. Per això, ha d'estimar tots els seus enemics, car és per voluntat amorosa de Déu que el persegueixen. Això que pot semblar tan sàdic a la nostra sensibilitat post-moderna és l'expressió més extrema i radical de l'abandó total en mans de Déu; de la confiança filial fins al final en Déu que és el nostre Pare, i que tot allò que dona als fills, fins allò aparentment "dolent", és per amor que ho dona. És la confiança plena i radical en la Providència divina, que no abandona mai els seus fills.

3.5. Odieu-vos a vosaltres mateixos. El veritable enemic

En tot els textos que hem vist, sembla que allò que sant Francesc vol remarcar és que els veritables enemics no són aquells que et persegueixen, que et peguen a la galta, que t'assoten, sinó que és un altre. La veritable guerra no està amb els altres, que són germans, tot i maltractar-te, sinó més endins. És la guerra contra un mateix. L'autèntic enemic per Francesc és un mateix. Només qui mor a si mateix, qui es despulla de tot, fins del seu propi jo, és un autèntic seguidor de Crist. Perquè això és el que Crist mateix va fer carregant la creu i morint penjat en un patíbul.

Aquesta és la raó per la qual demana que “no judiquin ni condemnin” els altres, els enemics, i “que no considerin els mínims pecats dels altres, sinó que més aviat reflexionin sobre els propis en l’amargor de llur ànima” (1R 11,10-12). És el propi pecat el que han de combatre i sobre el que han de concentrar-se. Aquest és l’enemic que un no ha d’estimar. Perquè tot allò dolent ve d’un mateix, no de fora, ja “que no ens pertanyen sinó els vicis i els pecats” (1R 17,7). L’enemic som nosaltres mateixos, “perquè nosaltres, per culpa nostra, som fètds, miserables i contraris al bé, però promptes i volenterosos al mal” (1R 22,6). Del cor procedeixen i surten els mals pensaments, els adulteris, etc. El pecat, el veritable enemic, prové de nosaltres mateixos, no dels altres. Fins ni els pecats dels altres poden ser considerats enemics nostres.

Aquest és l’engany en què molts cauen, “que quan pequen o reben una injúria, sovint en donen la culpa a l’enemic o bé al proïsme” (Adm 10,1). Constantment Francesc adverteix contra aquesta equivocació, que és confondre’s d’enemic. “Però no és així, ja que cadascú té en poder l’enemic, és a dir, el cos pel qual peca”. L’enemic està dins nostre, d’aquí que qui ha “sotmès l’enemic, el reté sempre lliurat al propi poder, i se’n guarda sàviament, perquè mentre ho farà així, cap altre enemic visible o invisible no podrà fer-li mal” (Adm 10,3-4). Aquell que combat l’enemic veritable, el propi pecat, i el sotmet, ja res no pot fer-li mal. Ja no té cap enemic exterior, i pot estimar tothom, fins aquell que li fa mal. Perquè qui realment fa mal és el pecat propi, mai el dels altres. És l’únic que pot desplaure al servent de Déu (cf Adm 11,1). El pecat és l’únic enemic.

3.6. La creu de Crist. Fonament de l’amor als enemics

Acabem aquest estudi exhaustiu sobre l’amor als enemics en sant Francesc, amb aquell punt que Francesc considera el fonament teològic de l’imperatiu d’estimar els qui ens persegueixen. Ja l’hem anat insinuant.

Si hem d’estimar els enemics és sobretot perquè Crist ha fet el mateix. Ell va estimar els enemics quan va deixar-se clavar a la creu per aquells que el clavaven. Morint a mans dels homes, va estimar aquells que el mataben, ja que era per ells que va morir. Per tots nosaltres. Quan peguem, som enemics de Crist. L’estem crucificant, doncs “totes les criatures que hi ha sota el cel, segons llur naturalesa, serveixen, coneixen i obeeixen llur Creador millor que tu”. Perquè cap d’elles va ser enemiga seva, va crucificar-lo, “i ni els dimonis mateixos no el crucificaren, ans tu amb ells el vas crucificar i el crucifiques delectant-te en vicis i pecats” (Adm 5,2-3). Som els homes els qui vam crucificar-lo, esdevenint així

enemics seus. I cada vegada que pequem, el tornem a crucificar. Però Ell segueix estimant-nos. Així esdevé el paradigma de l'amor als enemics.

La gran devoció de sant Francesc a la creu de Crist i a la seva passió pren tot el seu sentit. Les hores que deuria passar davant del Crist crucificat de sant Damià encaixen perfectament des d'aquesta perspectiva. També el treballat Ofici de la Passió del Senyor, replet de versets de salms que parlen dels enemics.

Perquè si l'amor als enemics és l'arquetip de l'amor perfecte, en estat pur, ja que s'estima sense cap mena de recompensa i per pur amor, la mort de Crist a la creu esdevé el paradigma de l'amor de Déu. Déu va estimar tant els homes, nosaltres, que ens va estimar fins i tot quan l'estàvem matant. Fins i tot quan el crucificàvem Ell ens estimava. La creu ha esdevingut així el segell de l'amor de

Déu per nosaltres, que no pot desaparèixer per res del que fem. Ni que el matem i siguem els seus enemics, no deixarà d'estimar-nos.

Aquesta és la raó més profunda per la qual hom ha d'estimar els enemics, si vol “seguir la doctrina i les petjades de nostre Senyor Jesucrist” (1R 1,1).

Conclusió

Hem fet un llarg recorregut per tots aquells escrits de sant Francesc més o menys relacionats amb estimar els enemics. Com hem pogut veure no és un tema secundari, sinó que toca el nucli de l'espiritualitat del sant. Una espiritualitat que

en realitat és un tot, on tot està relacionat i travat. Tot és fruit d'una profunda experiència de Crist que l'ha transformat i que alhora vol que sigui viscuda pels seus frares.

Després de tot el què hem dit, podríem intentar sintetitzar-ho. Si l'objectiu dels frares és viure com Crist, seguint el seu ensenyament i vida, han de viure, per tant, com Ell va dir i va viure. Només així podran viure el seu Esperit. La caritat és el seu manament principal, el *mandatum*. És la caritat que han de tenir envers tots els germans, però també envers tots els homes i fins i tot envers totes les criatures. L'amor autèntic, però, no espera recompensa, sinó que és totalment gratuït. Per això la importància d'estimar els enemics, perquè és l'amor en el límit quan t'estan fent mal. Perquè aquest amor sigui real no hi pot haver irritació, sinó paciència. Perquè no et pot molestar, sinó que l'has d'estimar. Has de ser mansuet, dòcil, i sotmetre't a tots obeint-los. La vertadera caritat porta a la veritable obediència, que tot ho accepta de l'altre, perquè en realitat tot és do de Déu. Tot ve d'Ell i és pel propi bé, fruit del seu amor paternal.

Aquell qui estimi al que li fa mal, ha comprès quin és el veritable mal. L'autèntic enemic no són, doncs, els altres, sinó que és un mateix. És el propi pecat allò que ha de combatre. L'altre, fins el qui t'assota, és un germà, no un enemic. El combat està, doncs, contra un mateix. Ha de despullar-se de tot, fins de si mateix, per ser pur amor envers els altres. Aquest és el qui es deixa moure per l'Esperit de Crist i estima com Ell va estimar, arribant si cal a morir a mans dels enemics, per amor a ells.

I aquest és el veritable pobre d'esperit, “perquè el qui és veritablement pobre d'esperit, s'odia a si mateix i estima els qui li peguen la galta” (Adm 14,4). Tot el que hem dit sobre l'amor als enemics segons sant Francesc queda resumit en aquesta admonició. Aquest és el vertader camí cristià. Això és la santedat. Morir a un mateix per amor als altres, fins i tot els qui em peguen, perquè així ho ha fet Déu abans per mi i per tota la humanitat.

La intuïció de Francesc, que no és altra que el missatge de Crist, però desenvolupat per ell, és realment, quan un pensa en la pròpia experiència, ben real. El camí cristià és la veritat i alhora és el camí de la felicitat. I si un pensa en les pròpies vivències, s'adona que no hi ha felicitat autèntica sense reconciliació amb els altres, sobretot amb els “enemics”. Sense estimar els qui ens persegueixen, mai no podrà un arribar a viure la vida en tota plenitud. Molts són els patiments que el món ens porta, i sovint provocats per altres persones,

algunes fins i tot que consideràvem amigues. D'alguna manera, aquell que no arriba a estimar els seus enemics, perdonant-los, no trobarà mai la pau al cor. I alhora també et posa alerta perquè no siguis tu un enemic per als altres.

I el més impressionant és veure com en realitat aquesta doctrina no és més que viure allò que Déu viu amb nosaltres. Que el seu fonament no és altre que l'amor de Déu, que mai no passarà ni fallarà, faci jo el que faci, sigui com sigui. Que el seu amor no depèn de mi, de les nostres misèries. Que fins i tot quan el menyspreem, Ell ens estima com ningú, arribant a morir per amor nostre.

Si els homes i dones del nostre temps coneguessin aquesta Bona Nova, que Déu els estima tal com són, amb les seves misèries, sent els seus enemics...

Si els homes i dones del nostre temps descobrissin que només qui estima els enemics sap què és la pau del cor, i que en realitat tots som germans... Segurament deixarien de cercar les alegries del món, que t'embriaguen però després et deixen amb una ressaca encara més buida, i trobarien la veritable alegria. Aquella alegria que no passa mai, tant si fa sol com si no, ja que prové de quelcom que mai no desapareixerà, que és l'amor de Déu.

Això és el que sant Francesc va descobrir, i ha ajudat al llarg dels segles a descobrir a moltes persones.

Bibliografia

- *Francesc d'Assís. Clara d'Assís. Escrits*, Col. Clàssics del Cristianisme 1, Ed. Proa 1993.
- JOACHIM GNILKA, *Jesús de Natzaret, Mensaje e historia*, Ed. Herder 1993.
- Apunts del curs "Introducció a l'Espiritualitat Franciscana", a càrrec de J.M. Vallejo i Jacint Duran.

